

DOSYA/DERLEME

CUMHURİYET EĞİTİMİNDE YAPISAL DÖNÜŞÜMLER VE KHK'LERLE YENİDEN YAPILANMA

Özet*Rıfat OKÇABOL**

Türkiye Cumhuriyeti, Osmanlı eğitimini miras almıştır. Eğitimin laikleşip bilimselleşmesiyle ilgili dönüşümler 29 Ekim 1923'te Cumhuriyet'in ilanı ile başlamış ve 1946 yılına kadar devam etmiştir. 430 sayılı ve 3 Mart 1924 tarihli Öğretim Birliği Yasası ile tüm okullar eğitim bakanlığına bağlanmıştır. 1924-1937 yılları arasında tüm okullarda karma eğitime geçilmiştir. 1926'da ortaokul ve liselerde gündüzlü öğrenciler için parasız öğretim başlatılmıştır. 1928 Kasım'ında Arap rakamları yerine Latin rakamları kabul edilmiş ve harf devrimi yapılmıştır. Arapça ve Farsça dersleri 1929'da, din dersleri de daha sonra okul programlarından çıkarılmıştır. 1940'da köy ilkokulları için cumhuriyetin ilkelerini benimsemiş öğretmen yetiştirecek köy enstitüleri açılmıştır.

1946 sonrasında, kuruluş yıllarındaki dönüşümlerden geriye dönüşler olmuştur. İmam hatip okulları açılmış, din dersi seçmeli ders olmuş, özel okullar yaygınlaşmıştır. 12 Eylül 1980 darbesiyle, Yükseköğretim Kurulu (YÖK) oluşturulmuş, eğitim ve kültür yaşamının Türk-İslam sentezi doğrultusunda şekillendirilmesine başlanmıştır.

Bu dönüşümler, Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) iktidarında cumhuriyet eğitimini tasfiye eden bir hal almıştır. AKP önce, Türk-İslam sentezini parasalcı-İslam sentezine dönüştürecek girişimler başlatmış, bakanlıklarda ve özerk kamu kurumlarında kadrolaşmayı tamamlamıştır. 11 Haziran 2011 genel seçimlerinden sonra ise, peş peşe çıkarılan Kanun Hükmünde Kararname'lerle eğitim ve bilimin piyasalaşıp İslamileşmesini sağlayıp parasalcı/Amerikancı İslam toplumu yaratmanın yasal zeminini oluşturulmuştur.

Anahtar Sözcükler: Türkiye, eğitim, Adalet ve Kalkınma Partisi, dönüşüm

*Prof. Dr.; Emekli Öğretim Üyesi

Structural Transformations in Republican Education and Restructuring with Decrees Equivalent to Law

Abstract

The Turkish Republic inherited Ottoman education. Various transformations took place and continued until 1946 for a secular and scientific education after the declaration of the Republic in October 29 1923. The Law of Unification of Education- Act of 1924 attached all schools to the Ministry of Education. Co-education becomes widespread between 1924-1937. Public education became free in 1926. Latin numbers and letters replaced by Arabic ones in 1928. In 1929 Arabic and Persian languages and afterwards religious classes were eliminated from the school curricula. Village institutes were opened to train village primary school teachers who were favor of republican principles.

After 1946 some transformations had been revised backwards. Imam and preacher schools were opened, religious class became and selective courses again, and private schools were began to expand. After the coup d'état of September 12 1980, Council of Higher Education (the Turkish acronym is YÖK) was established and Turkish-Islamic synthesis became the essence of education and culture.

These transformations took place since 1946 became liquidation of republican education under the rules of Justice and Development Party (the Turkish synonym is AKP). First capitalist-Islam synthesis interference to replace Turkish-Islamic synthesis had taken place and AKP had established her own workforce in government and autonomous public organizations. After the general election of June 11, 2011, AKP accepted decrees equivalent to law, one after another, that established a ground to marketize and Islamize education and sciences to generate capitalist/pro-American Islamic society.

Key Words: Turkey, education, Justice and Development Party, transformation

Türkiye Cumhuriyeti, Osmanlı eğitimini miras almıştır. Bu mirasta yabancıların açtığı okullar, azınlıkların kendi okulları ve Müslümanların da, sübyan mektepleri ile bu mektepleri bitiren erkek çocuklar için medreseleri vardır. 19. yüzyılın ikinci yarısında, bilimsel derslere ağırlık vermek üzere açılan ilkokullar (iptidailer), ortaokullar (rüştüyeler), liseler (idadiler), öğretmen okulları (muallim mektepleri), mülkiye ve tıbbiye gibi okullar ile 1861'de açılan ve çeşitli tepkiler nedeniyle birkaç kez kapatılıp yeniden açılan üniversite (darülfünun) bulunmaktadır. Azınlıkların çoğu ve Müslümanların ancak yüzde 10 kadarı okuryazardır (Okçabol, 2005a, 2005b, 2006, 2007a).

23 Nisan 1920 tarihinde TBMM'nin açılmasından 12 gün sonra, Program Heyeti, İlköğretim Dairesi, Ortaöğretim Dairesi, Eski Eserler Müdürlüğü ve Sicil

İstatistik Müdürlüğü birimlerinden oluşan Maarif Vekaleti, 1946 sonrasındaki adıyla Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) kurulmuştur. 29 Ekim 1923'te Cumhuriyet'in ilanı ile başlayan dönüşümler ve yeni yapılanma 1946 yılına kadar devam etmiştir. Bu tarihten sonra, kuruluş yıllarındaki dönüşümlerden geriye dönüşler olmuştur. Bu geri gidiş, 12 Eylül 1980 darbesiyle iyice belirginleşmiş, Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) iktidarında ise cumhuriyet eğitimi tasfiye eden bir hal almıştır.

OSMANLI EĞİTİMİNDEN CUMHURİYET EĞİTİMİNE DÖNÜŞÜM (1923-1946)

Cumhuriyet'in ilanından 4 ay kadar sonra, 3 Mart 1924'te çıkarılan 430 sayılı Öğretim Birliği (Tevhid-i Tedrisat) Yasası, dönüşümün temel kaynağı olmuştur. Eğitimle ilgili olarak 1923-1946 arasında gerçekleşen dönüşümler aşağıda özetlenmektedir.

İlk ve Ortaöğretim

430 sayılı yasa ile yerli/yabancı vakıflar tarafından yürütülen tüm okullar eğitim bakanlığına bağlanmış, kapatılan medreselerden 29'u dini hizmet adamını yetiştirecek imam hatip okuluna ve bir tanesi de ilahiyat okuluna dönüştürülmüştür. Öğrenci sayılarının giderek azalması üzerine 1930'da imam hatip okulları ve 1934'te de, ilahiyat okulu kapatılmıştır (**Başgöz, 1995**). 1924'te ilkokullarda, 1928'de ortaokullarda, 1934'te liselerde ve 1937 yılında da köy ilkokullarında karma eğitime geçilmiştir. Milletler Cemiyeti'nin 1924'te kabul ettiği "Çocuk Hakları Bildirgesi" aynı yıl Türkiye tarafından da onaylanmıştır. Lozan Antlaşması gereği varlıklarını sürdüren yabancı özel okullar içinde öğretim birliği yasasına uygun davranmayanlar kapatılmıştır. İlkokul ve ortaokul izlenceleri değiştirilmiş, 1926'da ortaokul ve liselerde gündüzlü öğrenciler için parasız öğretim başlatılmıştır.

ABD'den getirilen John Dewey'nin önerileri doğrultusunda, 1926'da 789 sayılı Maarif Teşkilatına Ait Kanun çıkarılarak bakanlık bilimsel bir temele dayandırılmıştır. Bu yasayla İlköğretim Genel Müdürlüğü, Halk Eğitimi Terbiyesi Şubesi ve Dil Heyeti ile Talim ve Terbiye Dairesi ve (birkaç yıl sonra iptal edilen) Maarif Emirlikleri oluşturulmuştur. 1927'de, kız sanat okullarına kız enstitüsü adı verilmiş, akşam sanat okulları açılmış ve meslek okulları izlencelerinde değişiklikler yapılmıştır. 1927-1928'de özel idareler ile belediyelerin yönetiminde bulunan meslek okulları, eğitim bakanlığına bağlanmıştır. Arapça ve Farsça dersleri 1929'da, din dersi ise, 1930'da kent ve 1939'da da köy ilkokulu izlencelerinden çıkarılmıştır.

1933'te çıkarılan 2287 sayılı yasayla, Ortaöğretim ve Mesleki Teknik Öğretim genel müdürlükleri ile Milli Eğitim Şurası oluşturulmuştur. Milli Eğitim Şurası, ilk kez, eğitim yöntemleri ve ders izlenceleri konularını tartışmak üzere, 17-29 Temmuz 1939 tarihlerinde toplanmıştır (**MEB, 1939**). Bakanlıkta dünya klasiklerini Türkçeye çevirip yayımlayan Tercüme Bürosu kurulmuştur. Talim ve Terbiye Kurulu ile Teftiş Kurulu yeniden düzenlenmiştir. Okul yapımları ve donanımları ile ilgilenecek bir büro

kurulmuş, köy ve kent okullarında ortak izlencelerin uygulanmasına başlanmış ve Birleşmiş Milletler Eğitim Bilim ve Kültür Örgütü'ne (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization-UNESCO) üye olunmuştur.

Yaygın Eğitim

1928'de, Kasım ayı başında Arap rakamları yerine Latin rakamları kabul edilmiş ve 1353 sayılı yasayla harf devrimi yapılmıştır. Harf devriminden sonra, okuma-yazma öğretmek amacıyla daha önce açılmış olan Halk Mektepleri, Halk Dershaneleri ve Gece Kursları, Millet Mektepleri'ne dönüştürülerek yeni harfleri öğretmek üzere bir kampanya başlatılmıştır. Harf devriminden sonraki ilk üç yılda 35 bin okuma-yazma kursu açarak 700 bin kadar yetişkine hizmet verilmiştir. 1930'ların ilk yarısında birer yaygın eğitim kurumu gibi işlev gören ve sivil toplum niteliğinde olan Türk Dil Kurumu, Türk Tarih Kurumu ve Halkevleri açılmış ve Türkçe ezan okunmasına başlanmıştır. 1939'da da, kadın ve erkekler için gezici köy kurslarının açılmasına başlanmıştır.

Yükseköğretim

Darülfünunu incelemesi için 1932 yılında İsviçre'den getirilen Albert Malche, darülfünunda ders verme yönteminin ortaçağ düzeyinde olduğunu, bilimsel inceleme ve araştırma yapılmadığını, Türkçe yazılmış kitapların olmadığını ve bu ortamda, geleceğin öğretim üyelerini yetiştirecek bir üniversite geleneğinin ortaya çıkamayacağını belirten bir rapor hazırlamıştır (**Ozankaya, 1995**). Bu rapor sonrasında, darülfünun kapatılıp İstanbul Üniversitesi'ne dönüştürülmüş; 240 öğretim elemanından 157'sinin görevine son verilmiştir (**Widmann, 1981**). 1933'ten sonra Nazi zulmünden kaçan Alman bilim insanlarına kapı açılması, üniversitede laik ve bilimsel anlayış ve uygulamaların gelişmesine önemli katkı yapmıştır.

İstanbul Yüksek Mühendis Okulu, 1944'te 4619 sayılı yasa ile İstanbul Teknik Üniversitesi'ne dönüştürülmüştür. 18 Haziran 1946 tarih ve 4936 sayılı Üniversiteler Kanunu ile üniversitelere özerklik ve tüzel kişilik tanınmış, Ankara Üniversitesi (AÜ) kurulmuştur. AÜ öğretim üyelerinden Pertev Naili

Boratav, Behice Boran ve Niyazi Berkes 1944'ten itibaren çeşitli suçlarla suçlanmış ve onların okuldan uzaklaştırılmasına çalışılmıştır. Özerk üniversitede bu hocaların meslekten çıkarılmasını başaramayan tutucular, mecliste 6 Temmuz 1948 tarih ve 5239 sayılı yasayla, ilgili kişilerin kadrolarını iptal ettirerek onların üniversiteden uzaklaştırılmasını sağlamışlardır (**Hatipoğlu, 2000**).

Öğretmen Yetiştirme

Konya'da Orta Öğretmen Okulu (1926), köy ilkokullarına öğretmen yetiştirecek Kayseri (1926) ve Denizli (1927) köy öğretmen okulları, 1928'de Ankara'da Müzik Öğretmen Okulu açılmıştır. Orta Öğretmen Okulu 1927'de Konya'dan Ankara'ya taşınmış, daha sonra Gazi Eğitim Enstitüsü adını alan bu okulda Türkçe-edebiyat ve eğitim (pedagoji) bölümleri oluşturulmuştur (**Altunya, 2006**). 1934'te kız enstitüleri ile akşam kız sanat okullarına öğretmen yetiştirmek üzere Kız Meslek Öğretmen Okulu, 1936'da da Erkek Meslek Öğretmen Okulu açılmıştır. 1936'da ayrıca, askerliklerini onbaşı ya da çavuş olarak tamamlayan köy gençlerinden köy ilkokullarının ilk üç sınıfını okutacak "eğitmen" yetiştirme yoluna gidilmiştir. Bu deneyimin arkasından, 1940'da köy ilkokulları için halkçı ve cumhuriyetin ilkelerini benimsemiş öğretmen yetiştirecek köy enstitüleri uygulaması başlatılmış ve kısa sürede binlerce öğretmen yetiştirilmiştir. 1943'te Hasanoğlan Yüksek Köy Enstitüsü, 1944'te Balıkesir Necati Bey Enstitüsü kurulmuştur. Köy enstitülü öğretmenler, köylülerle işbirliği içinde binlerce köy okulu inşa etmişlerdir (**Ilgaz, 1995**).

Dönemin Özeti

Öğretim Birliği Yasası; karma ve parasız eğitim; din dersinin ders izlencelerinden çıkarılması; harf devriminin yapılması; Arapça ve Farsça yerine Türkçeye önem verilmesi; cumhuriyeti anlayan ve sahiplenen öğretmen yetiştirilmesi, Osmanlı eğitiminden Cumhuriyet eğitimine dönüşümün temel taşları olmuştur. Bu yıllarda, yeni bir ulus yaratma çabaları içinde milliyetçilik konusunda olduğu gibi bazı aşırı uygulamalar görülse de, genel niteliğiyle laik, bilimsel ve halkçı eğitime yönelik bir dönüşüm gerçekleştirilmiştir.

CUMHURİYET EĞİTİMİNDEN SAPMALAR (1947-1980)

Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)'nin çok partili düzene geçmesi ve dış siyasette Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ile sıkı ilişkiler kurmaya başlaması, CHP sonrasında iktidara gelen partilerin ABD ilişkilerine daha fazla önem vermeleri, Cumhuriyet'in kuruluş yıllarındaki eğitim anlayışından uzaklaşılmasına neden olmuştur. 1947-1980 yılları arasındaki gelişmeler aşağıdaki gibi özetlenebilir.

İlk ve Ortaöğretim

CHP, 1948'de Kuran kurslarını ve 1949'da da Ankara İlahiyat Fakültesi'ni açmış, din dersini seçmeli bir ders olarak ilkokul izlencelerine eklemiştir. Demokrat Parti (DP), Halkevleri ve Köy Enstitülerini kapatırken imam hatip okulları ve yabancı dille öğretim yapacak maarif kolejlerini (günümüzün Anadolu liselerini) açmaya başlamıştır. Seçmeli din dersi ortaokul izlencesine eklenmiştir. 27 Mayıs 1960 devriminden sonra, Öğretmen Okulları, Halk Eğitimi ve 7 imam hatip okulu için de Din Öğretimi genel müdürlükleri kurulmuştur. 1961'de, beş yıllık kalkınma planlarını hazırlamak üzere Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) kurulmuş, 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu çıkarılmıştır. 1963 yılında Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) ve 1964'te de fen lisesi açılmıştır.

Adalet Partisi (AP) iktidarında, 1965'te, özel kurs, okul ve dersane çalışmalarını düzenlemek üzere 625 sayılı Özel Öğretim Kanunu çıkarılmış; 333 sayılı yasa ile Kuran kursu açma yetkisi, MEB'in denetiminde, müftülüklerle bırakılmıştır. 1967 yılında seçmeli din dersi liselere girmiş; imam hatip okullarına kız öğrencilerin alınmasına başlanmıştır. Özel okulların sayısı Cumhuriyetin kuruluş yıllarında azalmış, DP döneminde ve özellikle 625 sayılı yasadan sonra artmaya başlamıştır.

12 Mart 1971 hükümeti, meslek liselerinin orta kısımlarını kapatıp genel ortaokullara dönüştürmüş; 1973'te, 14 Haziran'da 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu ile 20 Haziran'da da 1750 sayılı Üniversiteler

Kanunu çıkarmıştır. 1739 sayılı yasaya göre bireyler, "... ilgi istidat ve kabiliyetlerine göre ... bir meslek sahibi olacak biçimde ... TC ye karşı görev ve sorumluluğunu bilen ... hür ve bilimsel düşünce gücüne ve geniş dünya görüşüne sahip insan haklarına saygılı ..." (m. 2) insanlar olarak yetiştirilecektir. Zorunlu eğitim 8 yıl olacaktır. Eğitim hizmetleri, laiklik, bilimsellik, eşitlik ile Atatürk İnkılap ve İlkeleri ve Atatürk Milliyetçiliği gibi 14 temel ilkeye uygun olacaktır. CHP-Milli Selamet Partisi koalisyon hükümeti zamanında (1974), ilk ve ortaöğretim programlarına ahlak dersi eklenmiş; imam hatip liselerine giden öğrenci sayısının yüzde 70 dolayında azalması üzerine, imam hatip ortaokulları yeniden açılmıştır (**Öcal, 1996**). Demirel'in 1975-1980 arasında kurduğu (milli cephe denen) üçlü koalisyon hükümetleri 237 imam hatip ortaokulu daha sisteme eklenmiştir.

Yaygın Eğitim

ABD'li Watson Dickerman'ın danışman olarak getirilmesinden sonra, 1952'de Halk Eğitimi Bürosu, 1953'te köy ve kasabalarda Halk Okuma Odaları ve 1956'da da Halk Eğitimi Merkezleri'nin açılmasına başlanmıştır. 1739 sayılı yasa, eğitim sisteminin örgün ve yaygın eğitim sistemlerinden oluştuğunu vurgulamıştır. Halk Eğitimi Genel Müdürlüğü'nün adı 1970'lerde Yaygın Eğitime dönüştürülmüş, 1977'de Çıracılık Eğitimi Merkezleri ile Çıracılık Eğitimi Genel Müdürlüğü açılmıştır.

Yükseköğretim

Menderes'in "Kara cüppeliler" dediği öğretim üyeleriyle ilgili olarak, 28 Temmuz 1953 tarih ve 6185 sayılı yasayla, "siyasal yayınlarda ve beyanda bulunmak" meslekten çıkarılma nedeni sayılmıştır. 5 Temmuz 1954 tarihli ve 6435 sayılı yasayla, eğitim bakanına, senatonun görüşünü alarak akademisyenleri üniversiteden uzaklaştırma yetkisi verilmiştir. ABD'deki eyalet üniversitelerinden esinlenerek ve buldukları yöreye özgü çalışmalara ağırlık vermek üzere 1955'te Ege ve Karadeniz Teknik, 1957'de de Atatürk üniversiteleri ile 1959'da İngilizce öğretim yapacak Orta Doğu Teknik Üniversitesi açılmıştır (**Korkut, 2001**).

27 Mayıs 1960'ta kurulan Milli Birlik Komitesi, 28 Ekim 1960 tarih ve 114 sayılı kararıyla, 147 öğretim üyesini üniversitelerden uzaklaştırmış, 115 sayılı kararıyla da, ordinaryüs profesör unvanını kaldırmıştır. 1961 seçimlerinden sonra çıkarılan bir yasayla bu öğretim üyeleri görevlerine geri dönmüştür. 16 Ağustos 1961'de 351 sayılı yasa ile Yükseköğretim Kredi ve Yurtlar Kurumu kurulmuştur. 1965'te Ankara Üniversitesi'nde Eğitim Bilimleri Fakültesi açılmıştır. 625 sayılı yasanın hemen arkasından yeni özel yüksekokulların açılmasına başlanmıştır. Özel yüksekokullar, Anayasa Mahkemesi tarafından 12 Ocak 1971'de kapatılmıştır. Bu karardan sonra, bir ABD okulu olan Robert College'in yüksek kısmı, mütevelli heyeti tarafından devlete devredilerek Boğaziçi Üniversitesi adını almıştır. Heybeliada Ruhban Okulu ise ilgili vakıf tarafından kapatılmıştır.

20 Eylül 1971 tarih ve 1488 sayılı yasayla, 1961 anayasasının 20. maddesi değiştirilmiş, üniversitenin idari özerkliği kaldırılmış ve anayasada Bakanlar Kurulu'nun gerektiği hallerde ilgili kuruluşların idaresine el koyma yetkisi verilmiştir. 1750 sayılı Üniversiteler Kanunu ile üniversitelerin özerkliği sınırlandırılmış, yükseköğretime yön vermek ve eşgüdüm sağlamak amacıyla bir Yükseköğretim Kurulu (YÖK) oluşturulmuştur. Bu YÖK ile ilgili madde, Anayasa Mahkemesi tarafından 1975 yılında iptal edilmiştir. 1973 yılında Dicle, Çukurova, Anadolu ve İnönü; 1974'te Cumhuriyet; 1975'te Uludağ, Fırat, Selçuk ve Ondokuz Mayıs, 1978'de de Erciyes üniversiteleri kurulmuştur (**Korkut, 2001**).

Öğretmen Yetiştirme

Köy enstitülerine yalnız köy çocuklarının alınması uygulamasından vazgeçilmiş, köy enstitülerine öğretmen yetiştirmek üzere kurulan Hasanoğlan Yüksek Köy Enstitüsü 1947'de kapatılmıştır. DP de, 1954 yılında köy enstitülerini kapatıp ilk öğretmen okullarına dönüştürmüştür. 1957'de Ticaret Yüksek Öğretmen Okulu, 1959'da Ankara Yüksek Öğretmen Okulu, İstanbul Erkek Teknik Öğretmen Okulu ile imam hatip ve Kuran kursu öğretmeni yetiştirmek amacıyla da İstanbul Yüksek İslam Enstitüsü açılmıştır

(Duman, 1991; Eşme, 2001). 1739 sayılı yasa gereği, ilk öğretmen okulları 1974'te kapatılıp iki yıllık eğitim enstitülerine dönüştürülmüştür. Mektupla öğretmen yetiştirme uygulamasına geçilmiş; 1975'te Endüstriyel Sanatlar Yüksek Öğretmen Okulu ile İstanbul Erkek Teknik Yüksek Öğretmen Okulu açılmış, yüksek öğretmen okulları 1978'de kapatılıp eğitim enstitülerine dönüştürülmüştür.

1965'te Türkiye Öğretmenler Sendikası (TÖS) kurulmuştur. 12 Mart 1971 askeri müdahalesi sonrasında 27 Mayıs Anayasası değiştirilip memurların sendika kurması yasaklanınca TÖS kapanmış ve yerine 1973'te Tüm Öğretmenler Birleşme ve Dayanışma Derneği (TÖB-DER) açılmıştır (Altunya, 1996).

Dönemin Özeti

DPT ve TÜBİTAK'ın kurulması ve fen liselerinin açılması gibi olumlu uygulamalar olsa da, 1946-1980 dönemi özellikle özel öğretim, dini öğretim ve özerk üniversite bağlamında eğitimde gerici adımların atıldığı yıllardır. Yine de, Cumhuriyetin kuruluş yıllarındaki eğitim uygulamalarının bir sonucu olarak 1960/1970'lerin toplumu, günümüz toplumundan çok farklı bir toplumdur. Öğrenim görebilenlerin çağdaş ve bilimsel anlayışı benimsedikleri görülmektedir. 1950-1960 gençliği, Batı gençliği gibi evrensel ve çağdaş görüşlere sahiptir (Hyman, 1958; Kazamias, 1967). Öğretmenlerin büyük çoğunluğunun üye olduğu 1960'ların TÖS'ü ile 1970'lerin TÖB-DER'i de, çağdaş ve demokratik değerlere sahiptir. TÖS üyeleri, 1968 yılında toplanan Demokratik Eğitim Kurultayı'nın son günü şu andı kabul etmişlerdir: "... Yasam iç ve dış gavuru dışarı atmak,/ Yurdumu tez elden kalkındırmaktır.../ Ülküm, işçiye iş,/ Köylüye toprak,/ Bebeğe süt,/ Yavruya ekmek ve kitap,/ Gence gelecek sağlamaktır.../ Varlığım ulusal kurtuluşumuza ve bağımsızlığımıza armağan olsun..." (TÖS; 1968). 1968 üniversite gençliği de, emperyalizme karşıdır, bağımsızlıktan ve emekçiden yanadır (Onat, 1968). 1970 gençliği de 1968 geçliği gibidir ve gençlerin öncelikli değerlerinin başında "sevgi"den sonra eşitlik ve özgürlük gelmektedir (Ateş, 2004).

12 EYLÜL 1980 DARBESİ: TÜRK-İSLAM SENTEZCİ DÖNÜŞÜM (1980-Kasım 2002)

24 Ocak 1980 tarihinde, ekonomiyi parasalcı sistemle bütünleştirecek kararlar alınmıştır. 12 Eylül 1980 darbesi, bu kararların rahatlıkla uygulanabilmesi için yapılmış bir darbe niteliğindedir. Darbe hükümeti, birer dernek niteliğinde olup göreceli olarak dinamik bir yapıya sahip olan Türk Dil Kurumu ile Türk Tarih Kurumu'nu kapatarak Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurulu adı verilen resmi bir kurula dönüştürüp temel işlevlerinden uzaklaştırmıştır. DPT de, "insanların Allah'a kul olma şuur ve mesuliyetiyle dolu bir ferdi hayat için yetiştirilmelerini" savunan Aydınlar Ocağı'nın Türk-İslam sentezi doğrultusundaki görüşlerini benimseyen bir "Milli Kültür" raporu hazırlamıştır. Bu rapora göre, "bu kadar canlı olarak yaşanan bir dinin ve ahlakın milli kültür planlamasında ihmal edilmemesi gerekir"; "Bu durumda din, kültürün özü, kültür de dinin formu olmaktadır" ; "Ancak, böyle bir kültürle, iyimser, itaatli, ümitli ve akılcı bir nesil yetiştirmek mümkün olabilir" (DPT, 1983). Anavatan Partisi (ANAP) döneminde 1986'da, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurulu, DPT'nin bu raporunu benimsemiştir (Güvenç, 1991). AKP öncesi dönüşümler aşağıda özetlenmektedir.

İlk ve Ortaöğretim

Darbe hükümetinin ürünü olan 1982 Anayasası, din kültürü ve ahlak bilgisi dersini ilk ve ortaöğretimde zorunlu ders yapmıştır. 1983'te 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nda yapılan değişikliklerle, temel eğitim kavramı yerine ilköğretim kavramı getirilmiş ve imam hatip lisesi mezunlarına üniversiteye girme hakkı verilmiştir. ANAP iktidarında, felsefe ve sosyoloji derslerinin haftalık ders saatleri azaltılmış; Türk-İslam sentezi ağırlık kazanmaya, Darwin'in evrim kuramı yerine yaratılış inancının öne çıkarılmasına, imam hatip okullarına, diğer okul türlerinden çok daha fazla kaynak aktarılmasına ve yatılı olanaklarının sağlanmasına başlanmıştır. Talim ve Terbiye Kurulu, giderek okullara gerici ve dinci yayınları önermiştir.

1985-1986 öğretim yılında, yabancı dille eğitim yapacak Anadolu imam hatip liselerinin açılmasına

başlanmıştır. 1980 sonlarında, yabancı dil öğretiminde basamaklı kur sistemi denenmiş, Anadolu güzel sanatlar liseleri açılmış, yabancı dil ağırlıklı "süper lise" uygulaması başlatılmıştır. 9. Milli Eğitim Şurası'nda (24 Haziran -4 Temmuz 1974) kabul edilen ders geçme ve kredili sistem pek bir hazırlık yapılmadan, 1990'da birdenbire ve tüm Türkiye'de uygulamaya konmuş; kısa bir süre sonra da aniden uygulamadan kaldırılmıştır (MEB; 1975). 1739 sayılı yasayla 1973 yılında kabul edilen 8 yıllık kesintisiz zorunlu eğitim, ancak 28 Şubat 1997 tarihli Milli Güvenlik Kurulu'nun kararları çerçevesinde Ağustos 1997'de yasallaşmış ve imam hatip ortaokulları kapatılıp genel ortaokullara dönüştürülmüştür. 12 Mayıs 1992 tarihinde, 3797 sayılı Milli Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun kabul edilmiştir.

1984'te 625 sayılı yasada yapılan 3025 sayılı bir değişiklik sonrasında, özel okul ve dersane açılması daha da hızlanmıştır. DPT'nin hazırladığı kalkınma planlarından beşincisi ve sonraki planlarda da özel okulların açılması teşvik edilmektedir. Bu arada, 1970 sonlarında 78 adet olan özel dersane sayısı da 1990 sonlarında 2000 bine çıkmıştır. YÖK Başkanı Doğramacı, 1984 yılında kendi vakfına özel Bilkent Üniversitesi'ni kurdu muştur.

Yaygın Eğitim

Yükseköğretim 1982 yılında yeniden yapılandırılırken, uzaktan eğitim birimleri, Anadolu Üniversitesi'nin Açıköğretim Fakültesi'ne dönüştürülmüştür. 1983 sonunda Çıracılık Eğitimi ile Yaygın Eğitim Genel müdürlükleri birleştirilerek Çıracılık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü adını almıştır. 1988 yılında Açıköğretim Fakültesi'nde başlatılan bir programla sınıf öğretmenlerine lisans tamamlama olanağı verilmiş, böylece yüz bin kadar öğretmenin hem birinci dereceye kadar yükselebilmelerinin yolu açılmıştır. Daha sonra açık-ilköğretim ve açık-lise programları başlatılmıştır. 15-19 Ocak 1990 tarihlerinde de halk eğitimi konusuyla ilgili olarak 13. Milli Eğitim Şurası toplanmıştır (MEB, 1990).

Yükseköğretim

1982 Anayasası'nda vakıflara yükseköğretim açma izni verilmiş, yükseköğretimden sorumlu bir birim olarak Yükseköğretim Kurulu (YÖK) yeniden oluşturulmuştur. 6 Kasım 1981 tarih ve 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu çıkarılmıştır. 20 Temmuz 1982'de, Güzel Sanatlar Akademisi, İktisadi ve Ticari İlimler Akademileri, yükseköğretim ve Devlet Mimarlık ve Mühendislik Akademileri yerine bazı üniversiteden alınan birimlerle Akdeniz, Dokuz Eylül, Trakya, Gazi, Yüzüncü Yıl, Marmara, Mimar Sinan ve Yıldız Teknik üniversiteleri kurulmuştur (YÖK, 1991). Yükseköğretimdeki değişiklikler, bu konularda belirleyici olan YÖK başkanlarının dönemlerine göre aşağıda özetlemektedir.

Doğramacı Dönemi (Aralık 1981-Temmuz 1992).

Türkçe, inkılap tarihi ve beden eğitimi dersleri üniversitede zorunlu dersler olmuş, Doğramacı'nın belirlediği ve genelde Aydınlar Ocağı üyeleri ya da yandaşları olan rektörler/dekanlar üniversitelere atanmıştır. "Türban" konusu, bir yasaklanıp bir serbest bırakılarak üniversitenin temel sorunu haline getirilmiştir. ANAP zamanında üniversite öğrencilerinden katkı payı alınmasına başlanmış, bu uygulama bağış adı altında giderek tüm okul türlerine yayılmıştır. Doğramacı, Nurcuların devlet kuruluşlarında kadrolaşmayı amaçladıklarını, Süleymanlıların Kuran kursları adı altında hurafelerden söz ettikleri, Atatürk ve rejim hakkında aleyhte faaliyette bulduklarını ve Nakşibendilerin şeriat düzenini getirmeye çalıştıklarını belirten bir kitabı tüm öğretim elemanlarına göndermiş ise de, muhafazakar tutumunu sürdürmeye devam etmiştir (YÖK, 1985). 9 Nisan 1991'de, kamu üniversitelerini paralı hale getirecek ve onları "özel statülü devlet üniversitelerine" dönüştürecek yasa kabul edilmiş (Anayasa Mahkemesi, bu özel statü durumunu Haziran 1992'de iptal etmiştir) ve vakıf üniversitelerine, genel bütçeden emsali kamu üniversitesi bütçesinin yüzde 45'i kadar yardım yapılması benimsenmiştir.

Sağlam Dönemi (Temuz 1992- 1995).

21 Temmuz 1992'de bir günde 21 yeni üniversite oluşturulmuştur. 1992'de, YÖK Başkanı Mehmet Sağlam zamanında "ikinci Öğretim" adıyla kamu üniversitelerinde paralı gece eğitimi başlatılmıştır. 1993'te Osmangazi ve bir vakıf üniversitesi olan Koç, 1994'te de Galatasaray üniversiteleri açılmıştır. Bir kamu üniversitesi olan Galatasaray'ın öğrencilerinin yarısını Galatasaray Lisesi'nden, dörtte birini Fransızca öğretim yapan diğer liselerden ve dörtte birini de geri kalan binlerce liseden alması uygulaması getirilmiştir. 1994 yılında, "YÖK/Dünya Bankası Hizmet Öncesi Öğretmen Yetiştirme" (DB-YÖK) projesi başlatılmıştır.

Gürüz Dönemi (Aralık 1995-2003).

Gürüz zamanında da, "Din eğitiminin, İslam'ı istemenin bilime aykırı bir yönü yoktur: Çünkü bilim kanunlarını Cenab-ı Hak Teala koymuştur" ve benzeri düşünce sahiplerinin dekan ve rektör olarak atanmasına devam edilmiştir (MEB: 1996; Okçabol, 2007a). Gürüz, 28 Şubat 1997 günkü Milli Güvenlik Kurulu kararlarından sonra türbana karşı çıkıp laik eğitimi savunmaya başlamıştır. Yüksek lisans programına girecek öğrencilere Lisansüstü Eğitim Sınavı (LES) ve doktora programlarına başvuracak öğrencilere de Kamu Personeli Dil Sınavı (KPDS) getirilmiştir. Belirli düzeyde yabancı dil bilmeyenlerin, genellikle klasik liselerde okuyanların doktora yapması iyice güçleşmiştir. Sayısal ve sözel ağırlıklı sorulardan oluşan LES nedeniyle sosyal ya da sanat eğitimi alanında lisans öğrenimi görmüş olanların da lisansüstü programlara girme şansı azalmıştır. 1999'da, yükseköğretimde ilgili alana geçmek isteyen meslek liselerine üniversite sınavında ek katsayı uygulaması getirilmiş ve iki aşamalı olan sınav tek sınava indirgenmiştir. Haziran 2001 tarihinde yapılan yasa değişikliğiyle, özel vakıf üniversitelerine "devlet yardımı yapılabilir" ifadesi yerine, "devlet yardımı yapılır" ifadesi getirilmiştir.

Türkiye 2001 Mart'ında hazırladığı Ulusal Proje ile eğitim alanında da Avrupa Birliği (AB)'ne uyum çalışmalarını başlatıp Bologna Süreci (BS)'ne

katılmıştır. AB eğitim ve gençlik programlarıyla ilgili olarak 2002'de, DPT himayesinde Ulusal Ajans oluşturulmuştur (YÖK, 2010; Okçabol, 2011a).

Öğretmen Yetiştirme

20 Temmuz 1982 tarihli ve 41 sayılı Kanun Hükmünde Kararname (KHK) ile öğretmen yetiştirme görevi, MEB'den alınıp YÖK'e/üniversiteye verilmiştir (Okçabol, 2005a). 4 yıllık öğretmen okulları eğitim fakültelerine, mesleki teknik eğitime öğretmen yetiştiren yüksek öğretmen okulları mesleki teknik eğitim fakültelerine, sınıf öğretmeni yetiştiren 2 yıllık öğretmen okulları eğitim yüksek okullarına ve imam hatiplere meslek dersi öğretmeni yetiştiren yüksek İslam enstitüleri de ilahiyat fakültelerine dönüştürülmüştür. Bazı üniversitelerde (Boğaziçi gibi) yeni eğitim fakülteleri açılmıştır. 1989'da, 3580 sayılı yasa ile eğitim fakültelerini ilk 10 sırada tercih eden öğrencilere burs verilmesine başlanmış; iki yıllık eğitim yüksekokulları 4 yıla çıkarılmıştır.

DB-YÖK projesi 1997'de sonuçlanmış ve Carnegie Forum'un 1986'da ABD için ürettiği önerilere dayalı bir model ortaya çıkmıştır (Carnegie Forum, 1986; Okçabol, 2005a). Bu model, YÖK'ün 6 Kasım 1997 tarih ve 534-22449 sayılı genelgesiyle uygulanmaya başlamıştır. Bu modelle birlikte, rehberlik dışında kalan eğitim bilimleriyle ilgili tüm lisans programları kapatılmış; din kültürü ve ahlak bilgisi (DKAB) öğretmenlerinin ilahiyat fakültelerinde yetiştirilmesine başlanmıştır. Bu alanda okuyanlara, alacakları ilahiyat dersleri ile ilköğretimde Türkçe ya da sosyal bilgiler derslerinde öğretmen olma hakkı da verilmiştir.

Geçmişte öğretmen okulu mezunları, mezun oldukları gün bir okula atanırken ANAP, öğretmen atamalarının yapılabilmesi için 1985 yılında 'Öğretmen Yetiştirme Yerleştirme Sınavı'nı getirmiştir. 1991 yılında kaldırılan bu sınavın yerine, 2002'de Kamu Personeli Seçme Sınavı (KPSS) konmuştur. Bazı fakülteler öğrencilerini bu sınavlara hazırlama çabasına girmiş ve dersaneler de bu sınava hazırlayıcı programlar açmışlardır. Son yıllarda ise bu sınavlarda toplu kopya olayları yaşanmaya başlamıştır.

12 Eylül 1980 askeri darbesi, TÖB-DER'i kapatıp yargılamış, 1402 sayılı sıkıyönetim yasasını uygulayarak herhangi bir yargılama yapmadan büyük çoğunluğu öğretmen ve öğretim elemanı olan kişileri işinden uzaklaştırmıştır (Aybay, 1990). Öğretmen örgütlenmesi, 16 Şubat 1988'de Eğitimciler Derneği (Eğit-Der) ile 6 Mayıs 1990'da Eğitim İşkolu Çalışanlar Sendikası (Eğitim-İş) kurulmasıyla başlamıştır (Altunya, 1996). Daha sonra, Eğitim-İş ile Eğit-Sen birleşerek Eğitim Sen adını almış; Türk Eğitim-Sen, Eğitim-Bir-Sen, Tem-Sen gibi sendikalar açılmış ve Eğitim-İş Eğitim Sen'den ayrılarak bağımsız bir sendika haline gelmiştir.

Dönemin Değerlendirilmesi

12 Eylül sonrasında, öğretmen yetiştirme görevinin üniversitelere verilmesi gibi bir-iki olumlu uygulamanın dışındaki uygulamalar, Türk-İslam sentezi anlayışını benimseyen ve parasalcı küresel sömürüye karşı çıkmayan insan yetiştirilmesi doğrultusunda olmuştur. Bu sentez, "Tanrı Dağı kadar Türk ve Hira Dağı kadar Müslüman" yetiştirmeyi hedefleyerek, bu ırk ve inanç vurgusuyla etnik köken ve inanç farklılıklarını öne çıkararak toplumsal dokuyu da bozmuştur; hem de AKP iktidarına ve onun uygulamalarına uygun bir zemin hazırlamıştır. Bu arada, Atatürkçülük, her yana büst ve heykel dikilip bir gösteriye dönüştürülmüş, halkçı, devrimci ve laik içeriğinden uzaklaştırılmıştır. Abadoğlu ve Ersoy'un belirttiği gibi, zorunlu olan inkılap tarihi derslerini verecek kadroları yetiştirmek amacıyla kurulan İnkılap Tarihi Enstitüleri, genelde sağcı kadrolaşma için ideal mekanlar olmuş, buralarda çoğu zaman Atatürkçülük kılıfı altında Türk-İslam Sentezi doktrini yaygınlık kazanmıştır (Abadoğlu, 1996).

Öğretmen yetiştirmede genel kültüre önem vermeyen DB-YÖK modeliyle, öğretmenlik mesleği, tarihsel, bilimsel, eğitsel, felsefi ve toplumsal temelleri zayıflatılıp, teknisyenliğe indirgenmiştir. Bu modelle yetişen öğretmenin, Osmanlı hayranı, bilimsel bulgular yerine inançlara önem veren ve evrim kuramı karşıtı öğretmen adaylarını, okuyan, sorgulayan, eleştiren ve öğrencilerini, "fikri hür, vicdanı hür ve irfanı hür" olacak şekilde yetiştirecek

öğretmene dönüştürme olasılığı neredeyse yok edilmiştir.

Bu dönemde kamu arsaları, genellikle varıl aile çocuklarının okuyabileceği özel okullarla vakıf okullarına tahsis edilmiştir. Vakıf üniversiteleri, üniversite sınavlarında yeterince yüksek puan alamamış varlıklı öğrencilere yükseköğrenim olanağı sağlarken varıl çocuktan çok daha yüksek puan almış olan yoksul çocuklar üniversite dışında kalmıştır.

Seçme sınavları ve sınavların içerikleri, özel okullara, özel dershanelere ve de özel hocalara yaranan, öğrenimlerine daha çok yatırım yapılanları seçen bir işlev görmeye başlamıştır. Dershane ve sınavların yoksulları eleme aracına dönüşmesi, cemaatlerin işine yaramış, başarılı yoksul çocuklar cemaat dershanelerinde, yurtlarında ve okullarında ağabeyler ve ablalar aracılığıyla cemaate kazandırılmıştır.

1960/1970 gençliğinin yerini, fen alanında ve tıpta okuduğu halde cinlere, perilere, kadere ve Adem'den geldiğimize inanan gençler almaya ve toplumda muhafazakar görüşler artmaya başlamıştır (Cumhuriyet, 2001). 17 Ağustos 1999 tarihli Gölçük depreminden sonra yapılan bir araştırmada, aile reislerinin yüzde 70 kadarı, bu olayı "Allah'ın cezası, kıyamet alameti, kader" olarak gördüğünü belirtmiştir (Milliyet, 2000). Bu dönemin sonlarında gençlerin sevgiden sonra öncelik verdiği değer, "para" olmuştur, özgürlük ve eşitlik değerleri alt sıralara düşmüştür (Ateş, 2004). Toplumdaki bu dönüşümün bir sorumlusu, Türk-İslam sentezine dayalı eğitim ve kültür politikalarıdır.

AKP İKTİDARININ GERÇEKLEŞTİRDİĞİ DÖNÜŞÜMLER (Kasım 2002-2011)

AKP iktidarında, Türk-İslam sentezini parasalcı-İslam sentezine dönüştürecek girişimler öne çıkmıştır. Anayasa Mahkemesi, 30 Temmuz 2008'de AKP'yi laiklik karşıtı hareketlerin odağı olduğu için para cezasına çarptırmıştır. Ancak AKP, bu mahkumiyetten sonra laiklik karşıtı uygulamalarını yoğunlaştırarak ve pekiştirerek devam ettirmiştir. Haziran 2011 seçimlerinin hemen sonrasında, peş peşe çıkardığı

KHK'ler, Anayasa Mahkemesinin mahkum ettiği uygulamaları sistemin yasal yapısı haline getirecek ve cumhuriyet eğitimini tasfiye edecek girişimlerdir. Bu nedenle AKP eliyle gerçekleştirilen dönüşümleri, Haziran 2011 seçimleri öncesi ve sonrası dönemler üzerinden incelemek daha anlamlı olacaktır.

Haziran 2011 Öncesi: Parasalcı-İslam Sentezci Dönüşüm

AKP'nin gerçekleştirdiği dönüşümler eğitim ve bilim alanıyla sınırlı değildir. Aşağıda yalnızca eğitim ve bilimle ilişkili dönüşümler özetlenmektedir.

a) İlk ve Ortaöğretim

AKP iktidara gelir gelmez, MEB üst düzey bürokratlarını, il ve ilçe milli eğitim müdürlerini görevden alıp yerlerine olabildiğince imam hatip ve ilahiyat mezunları ile DKAB öğretmenlerini getirmiştir. 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı haftasında kutlu doğum haftası kutlamalarına ve bu kutlamalarda türbanlı öğrencilerin kullanılmasına başlanmıştır; 23 Nisan ile 19 Mayıs bayramlarını kutlamayan okul sayısı artmıştır. 2004-2005'lerde, ilköğretimde okuyan kız çocuklara, "Kuran kursunu bitirenlerin 2 bin lira aylıkla Kuran kursu hocası olacağı" propagandaları yapılarak kızların öğrenime devam etmeleri yerine Kuran kursuna gitmeleri özendirilmiştir.

8 yıllık ilköğretimin zorunlu olmasından sonra sayıları 600 binden 2002'de 70 binlere kadar düşen imam hatip lisesi öğrenci sayısını çoğaltma çabasına girilmiştir. Devletin ilköğretim okullarında, "Müjde! ... İmam Hatip Lisesi açıldı; çocuğunuzu bize gönderin" ilanları asılmış, kimi öğretmenler, çocukların Kuran kurslarına ve imam hatiplere gitmeleri için canla başla çalışmış ve katsayı sorununun çözüleceği propagandası yapılmıştır. Kamuoyunda Adnan Hoca olarak bilinen kişinin evrim karşıtı "Yaratılış Atlası", bakanlık tarafından okullara dağıtılmıştır. Ders kitaplarıyla okullara önerilecek kitapların Talim ve Terbiye Kurulu'ndan geçmesi koşulu kaldırılmıştır. Bazı ilköğretim son sınıf duvarlarına, Hz. Muhammed'in vasiyeti olduğu

belirtilen ve gerektiğinde kadının yataktan uzaklaştırılıp dövülebileceğinden söz eden yazılarla "Her çocuk Müslüman doğar" ve benzeri hadislerin konmasına başlanmıştır. Özellikle yatılı okullar cemaatlerin denetimine girmiş; cemaatlerin açtığı özel lise, dersane, yurt, Kuran kursu ve okuma salonu sayıları hızla artmıştır.

Bakanlığın 10 bin yoksul öğrenciyi sınavla seçip özel liselerde okutma, imam hatiplere üniversite yolunu açma, bakanlığı seçeceği kişileri öğretim üyesi yetiştirmek üzere yurt dışına gönderme gibi pek çok girişim, Danıştay ya da Anayasa Mahkemesi tarafından durdurulmuştur. Kadrolu öğretmen yerine ücretli ve sözleşmeli öğretmen istihdam edilmesine başlanmıştır; okullarına uyum sağlayamayan (genelde yoksul) çocukların açıköğretime gönderilmesi istenmiştir. AB ve DB kredileri ve uzmanlarıyla desteklenen bakanlığı yeniden yapılandırarak projelere başlanmıştır. Bu projelerden biri, küresel güçlerin dayatmasıyla belirlenip uygulamaya konan piyasacı yeni ilköğretim programıdır (Tezbaşaran, 2005). Bu programla, o günlerin ilköğretim Genel Müdürü (İGM)'nin deyişiyle, "girişimci" öğrenci yetiştirilmesine başlanmıştır (İGM, 2005). AKP, ortaöğretime geçişi belirleyen tek sınavı, 6-8'inci sınıflara yayıp Seviye Belirleme Sınavı (SBS) adı altında üç sınava çıkarmış, bu sınavlarda din bilgisi ve İngilizce sorularına da yer verilmiştir. Danıştay SBS uygulamasını, 2012'de son kez uygulanmak üzere, iptal etmiştir.

b) Yaygın Eğitim

60 yılda açılan Kuran kursu sayısı AKP iktidarında kısa sürede ikiye katlanmıştır. İlgili yasada kaçak Kuran kurslarına verilen cezalarda indirim yaparak daha çok ve kolay kaçak Kuran kursu açılması sağlanmıştır. MEB, Kuran kurslarını denetlememe kararı almış, Danıştay bu kararı iptal etmişse de MEB, türban kullanılan okulları denetlemediği gibi Kuran kurslarını da denetlememiştir. Çanakkale Şehitliği'ne yapılan okul gezilerinde, öğrencilere Çanakkale Savaşı'nın "gökten inen yeşil sarıklılarla, silahların ucuna bağlanan Kuran'ı Kerim'lerle,..." kazanıldığına ilişkin hurafelerin anlatılması giderek yaygınlaşmıştır. Bu arada, birer yaygın eğitim aracı

olan televizyonlarla gazetelerin çoğu ya AKP'nin denetimine ya da güdümüne girmiştir. Medyada dini içerikli yayımlar artmıştır.

c) Yükseköğretim

AKP iktidar olduğunda Gürüz YÖK Başkanı'dır. 2003 sonunda da zamanın Cumhurbaşkanı A. N. Sezer, İbrahim Teziç'i YÖK Başkanı olarak atamıştır. Bu yıllarda, laiklik ve bilimsellik konularında AKP-YÖK çatışması yaşanırken Bologna Süreci (BS) ve yükseköğretimin piyasalaşması konularında her iki tarafın da ortak hareket ettiği görülmüştür. Gürüz ile Teziç'in hazırladıkları yükseköğretim yasa tasarıları ile AKP'nin tasarıları üniversitelerin piyasalaştırılması bağlamında, benzer içerikte olmuştur. AKP iktidar olduğunda Gürüz YÖK Başkanı'dır. 2003 sonunda da zamanın cumhurbaşkanı A. N. Sezer, İbrahim Teziç'i YÖK Başkanı olarak atamıştır.

Gürüz Dönemine Devam

BS bağlamında, 27 Aralık 2002'de AB Komisyonu ile Socrates, Leonardo Da Vinci ve Gençlik programlarının her biri için Hazırlık Tedbirleri Anlaşmaları ve Socrates Programı Pilot Uygulamaları Anlaşması imzalanmıştır. 6 Ağustos 2003 tarih ve 540 sayılı yasayla DPT yasasında değişiklik yapılarak "Avrupa Birliği Eğitim ve Gençlik Programları Merkezi Başkanlığı" kurulmuştur. Bu merkez, AB programlarını Türkiye'de duyuracak, katılım çalışmalarını yürütecek, AB Komisyonu'na rapor halinde sunacak ve bu komisyonla gerekli konuşmaları yapacaktır. Ayrıca DPT Müsteşarlığı bünyesinde, "Avrupa Birliği Eğitim ve Gençlik Programları Yönlendirme ve İzleme Komitesi" oluşturulmuştur. Bazı gözde üniversiteleri kazanamayan paralı öğrenciler için, bu üniversitelerin ABD'nin New York Eyalet Üniversitesi (SUNY) sistemi içindeki üniversitelerle birlikte yürüteceği programlar açılmıştır (SUNY, 2004). Bazı üniversitelerde, öğrenciden normal katkı payının çok üstünde ücret alarak, "yaz okulu" denen bir uygulama başlatılmıştır.

Teziç Dönemi (Aralık 2003- 2007).

15 Nisan 2004'te Türkiye'nin AB Eğitim ve Gençlik Programlarına katılımıyla ilgili olarak

Mutabakat Zaptı imzalanmıştır. BS ile ilgili çalışmalar, bir kısmı Avrupa Komisyonu tarafından desteklenen ve 2004 yılından itibaren yürütülen "Bologna Uzmanları Ulusal Takımı Projesi" kapsamında, bir kısmı da YÖK'ün oluşturduğu komisyonlar tarafından yürütülmektedir. YÖK, 11 Mart 2005'te Diploma Eki ve Avrupa Kredi Transfer Sistemini kabul etmiştir. YÖK 2005'te, BS ile ilgili olarak, Yükseköğretim Kurumları Öğrenci Konseyleri ve Yükseköğretim Kurumları Ulusal Öğrenci Konseyi Yönetmeliği; Yükseköğretim Kurumlarında Akademik Değerlendirme ve Kalite Geliştirme Yönetmeliği; 28 Aralık 2006'te Yükseköğretim Kurumlarının Yurtdışı Kapsama Dahil Yükseköğretim Kurumlarıyla Ortak Eğitim ve Öğretim Programları Tesisi Hakkında Yönetmelik ile 11 Mayıs 2007'de Yurt Dışı Yükseköğretim Diplomaları Denklik Yönetmeliği çıkarılmıştır. Ülkedeki gelişmelerle ilgili soruların yanıtlarını içeren 2003-2005 ve 2005-2007 Türkiye Ulusal raporları hazırlanarak BS sekreterliğine gönderilmiştir.

Teziç'in başkanlığındaki bir kurul, yükseköğretimin piyasalaşmasını ve girişimci üniversite düşüncesini öne çıkaran Türkiye'nin Yükseköğretim Stratejisi adlı bir rapor hazırlamıştır (YÖK, 2006). Lisansüstü sınavlara başvuracaklarla üniversitelerde öğretim görevlisi, okutman ve öğretim yardımcısı olacaklara, Akademik Personel ve Lisansüstü Eğitimi Giriş Sınavı (ALES) getirilip ALES'ten en az 70 puan alınması koşulu konmuştur. Çoğuna YÖK karşı çıksa da, var olan üniversitelerden ayrılıp birleştirilen birimlerle 2006'da 15 ve 2007'de de 17 kamu üniversitesi oluşturulmuştur.

Özcan Dönemi (Aralık 2007-2011)

A. Gül'ün Cumhurbaşkanı olmasından sonra ve 2007 sonunda, Malezya Uluslararası İslam Üniversitesi'nde çalışmış olan Prof. Dr. Yusuf Ziya Özcan YÖK başkanı olmuş ve kısa bir süre sonra AKP yandaşı kişiler YÖK'te çoğunluğu oluşturmuştur. Başbakan'ın İstanbul Belediyesi Başkanlığı döneminden tanıdığı Prof. Dr. İzzet Özgenç YÖK başkanvekilliğine ve Bakanlar Kurulu kontenjanından üye olan ilahiyat profesörü Halis Ayhan da, YÖK Eğitim Komisyonu Başkanlığı'na getirilmiştir. 2008'in bahar aylarında, türbana serbestlik getirecek

Anayasa değişikliği yapılmış, Anayasa Mahkemesi bu değişikliği iptal etmiştir. Daha mahkeme kararını vermeden Özcan'ın türbanın serbest bırakılması yönünde üniversitelere gönderdiği genelge de Danıştay tarafından iptal edilmiştir. İlahiyat fakültesi kontenjanları 1-2 yıl içinde birkaç kat artırılmış, ilahiyatçıların başka mesleklerde çalışmalarının önü açılmıştır. Üniversitelerde felsefe, sosyoloji ve eğitim alanlarında giderek ilahiyatçıların istihdam edilmesine başlanmıştır.

31 Temmuz 2008 tarihli yönetmelikle, öğretim elemanı kadrolarına atamada başvuruların sıralanmasını belirleyecek toplam notun hesaplanması yeniden düzenlenmiştir. Yükseköğretime geçişi belirleyen "3 saatlik" tek sınav, 2010 yazında Yükseköğretime Geçiş Sınavı (YGS) ile Lisans Yerleştirme Sınavı (LYS) gibi beş ayrı oturumda gerçekleştirilecek iki sınava çıkarılmıştır.

Aralık 2008'de yükseköğretim kurumlarında Bologna Eşgüdüm Komisyonlarının kurulması kabul edilmiş, bu kurulların çalışmaları sonunda YÖK Genel Kurul'u 2009'dan itibaren aldığı kararlarla tüm yükseköğretim kurumlarının uyması gereken ve akademisyenliği teknisyenliğe dönüştürecek "Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi"ni uygulamaya başlamıştır. 2007-2009 Türkiye Ulusal Raporu da BS sekreterliğine gönderilmiş ve YÖK pek çok konuyu, BS gereği diyerek gerçekleştirmeye başlamıştır.

Özcan zamanında hükümetin ve vakıfların açmak istediği her üniversiteye onay verilmiş, kamu üniversitesi sayısı 103'e ve vakıf üniversitesi sayısı da 62'ye ulaşmıştır. Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi (ÖSYM)'nin gerçekleştirdiği üniversiteye giriş sınavlarında iki yıl önce bir kopya olayı yaşanınca, yılların ölçme ve değerlendirme uzmanı ÖSYM başkanı istifaya zorlanmıştır. Onun yerine atanan ve bu konuyla herhangi bir ilişkisi olmayan tekstilci bir profesör zamanında ise, hemen her sınav sonrasında kopya ya da yanlışlıklar ortaya çıkmaktadır.

Öğretmen Yetiştirme

Teziç zamanında, eğitim tarihi, felsefesi ve sosyolojisi dersleri öğretmen yetiştiren izlenelere yeniden eklenmiş, DKAB öğretmenlerinin ilahiyatta

yetiştirilmesi uygulamasından vazgeçilmiş ve bu görev eğitim fakültelerine verilmiştir. Genellikle imam hatiplerden gelen ve ilahiyat fakültelerinden ders alacak DKAB öğretmeni adaylarının bilimsel olması gereken eğitim süreci içinde yetiştirilmeye başlanması, ilgili programların açıldığı fakültelerin de giderek dincileşmesine yol açacak bir uygulamadır. İlgili programlarda ilahiyatçıların görevlendirilmesi hız kazandığı gibi, ailenin yozlaştığına ve yozlaşmanın Tanzimat ile başladığına değinen, insanların kurban kesmek yerine deniz aşırı ülkelere giderek tatil yapmalarından yakınan ve ailenin kurtuluşu için de "Kuran hakkıyla okunmalı" ve benzeri düşüncede olanlar da artmaktadır (Okçabol, 2010a).

Özcan zamanında, kamu üniversitelerinden eğitim fakültesi açılmasını dondururken cemaatçi eğilimde olduğu bilinen vakıf okullarına eğitim fakültesi açma izni vermeye başlamıştır. YÖK'ün önerisi üzerine, 2 Kasım 2009 tarihli Bakanlar Kurulu Kararı ile mesleki ve teknik liselere öğretmen yetiştiren mesleki teknik eğitim fakülteleri kapatılmıştır. Eğitim fakültelerinden mezun yüz binlerce öğretmen iş bulamazken, YÖK, fen-edebiyat fakültesi öğrencilerine sertifika programları açılmasına karar vermiş, Danıştay bu uygulamayı durdurmuştur.

d) Bilim

TÜBİTAK ile 1993'te kurulan Türkiye Bilimler Akademisi (TÜBA) Başbakanlığa bağlı özerk yapıda olan bilim kurumlarıdır. AKP, bilim alanında önce TÜBİTAK ile ilgili yasayı ihlal etmiş sonra da A. Gül'ün cumhurbaşkanlığının ilk yılında yaptığı yasa değişikliğiyle bu kurumda kadrolaşmıştır. AKP'lileşen TÜBİTAK, 15-16 Haziran 2006 tarihlerinde yapılan "1. İslami İlimlerde Terminoloji Sorunu" adlı toplantıya 10 bin lira destek vermiş; Darwin'in 200. yıldönümü olan 2009 yılı tüm dünyada Darwin yılı olarak kutlanırken Darwin'i sansürlemiştir (Gazalci, 2010). 2011 yılının başlarında da, Türkiye'nin matematik ve teorik fizik alanındaki tek araştırma kurumu olan Feza Gürsoy Enstitüsü'nü Gebze'de bulunan Bilişim ve Bilgi Güvenliği İleri Araştırmalar Merkezi adındaki ilgisiz bir birime bağlayarak bu

enstitüyü bilimden uzaklaştırıp piyasanın güdümüne bırakmıştır. TÜBA da, 2009 yılında hazırladığı bilim raporunda piyasacı bir anlayışı benimsediğini açıkça belirtmiştir (TÜBA, 2010; Okçabol, 2010b).

Haziran 2011 Sonrası: Cumhuriyet Eğitiminin Tasfiyesi

AKP, peş peşe çıkardığı 635, 650, 651, 652, 653 ve 666 sayılı Kanun Hükmünde Kararname (KHK)'lerle eğitim ve bilimin piyasalaşım İslamlaşmasını sağlamanın ve Amerikancı bir İslam toplumu yaratmanın yasal zeminini oluşturmaktadır.

a) İlk ve Ortaöğretim

14 Eylül 2011 tarih ve 652 sayılı KHK ile MEB'in 3797 sayılı yasayla belirlenmiş yapısı iptal edilmiş, daha piyasacı ve dinci yapılanma gerçekleştirilmiştir. 3797 sayılı yasayla Anayasa'da yer alan, "Atatürk inkılap ve ilkelerine ve Anayasada ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine bağlı, ... ve Anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş yurttaş olarak yetiştirmek" hedefi yerine, "küresel düzeyde rekabet gücüne sahip ekonomik sistemin gerektirdiği bilgi ve becerilerle donatılmış" (652 sayılı KHK, m. 2-a) öğrenci yetiştirme hedefi getirilmiştir.

Sistemde var olan araştırma, geliştirme ve bilgi üretmekle görevli birimler kapatılıp araştırma görevi verilmeyen piyasacı bir birim, Strateji Geliştirme Başkanlığı oluşturulmuştur (m.6-j). Sistemin ders araç ve gereçlerini üreten birimler ile eğitim-öğretim süreçlerinde çeşitli kesimlere destek veren birimler iptal edilip bunların yerine bu tür gereksinimleri piyasadan karşılayacak Destek Hizmetleri Genel Müdürlüğü kurulmuştur (m. 6-l ve m. 21). Talim ve Terbiye Kurulu'nun görevleri sınırlandırılmış, üye sayısı azaltılmış ve eğitimci olmayanların da bu kurula üye olması benimsenmiştir (m. 28). Özlük işleri ve hizmetçi eğitimle ilgili birimler kapatılıp "eğitim yönetimi" anlayışı yerine "işletme yönetimi" anlayışı benimsenerek İnsan Kaynakları Genel Müdürlüğü (m.6-k ve m. 20) oluşturulmuştur. 652 sayılı KHK ile

MEB'deki tüm üst düzey bürokratların işine son verilmiş, eğitimde sözleşmeli bürokrat kullanılması ve 2 Kasım 2011 tarih ve 666 sayılı KHK ile de bu bürokratlara normal maaşların çok üstünde ücret ödenmesi benimsenmiştir. MEB'in Talim ve Terbiye Kurulu'ndan sonra en önemli birimi olan Teftiş Kurulu Başkanlığı kaldırılıp eğitim-öğretim süreçlerini denetleme görevi illere bırakılmıştır (m. 30-3).

652 sayılı KHK ile erkek teknik öğretim, kız teknik öğretim ile ticaret ve turizm öğretimi genel müdürlükleri kapatılıp Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü oluşturulmuştur (m.6-c ve m. 9). Bu dönüşüm sırasında, meslek lisesi niteliğinde olan imam hatipler meslek lisesi sayılmamış ve Din Öğretimi Genel Müdürlüğüne dokunulmamıştır. 652 sayılı KHK ile Okul İçi Beden Eğitimi, Spor ve İzcilik Dairesi Başkanlığı, Öğretmene Hizmet ve Sosyal İşler Dairesi Başkanlığı, Ortaöğretim Burs ve Yurt Dairesi Başkanlığı gibi öğrenciye ve öğretmene dönük hizmetleri üreten pek çok birim kapatılmıştır.

b)Yaygın Eğitim

652 sayılı KHK ile Çıracılık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü yerine Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü oluşturulmuştur (m. 6-e ve m. 12). 17 Eylül 2011 tarih ve 653 sayılı KHK ile, Kuran kurslarına katılmak için çocuklarda aranan 5. sınıfı bitirmiş olmak koşulu kaldırılmış ve çoluk çocuğun bu kurslara gönderilmesine kapı açılmıştır. AKP döneminde Kuran kursu sayılarının artmasının bir uzantısı cenaze çıkan evlerde, Kuran okuma günlerinin hızla çoğalmasındır. Ayrıca cenaze evlerinde yapılan dualardan Atatürk ve Cumhuriyet'i kuran şehitlerle ilgili sözlerin çıkarıldığı ve "Namaz kılmayanlara namaz muhabbeti, oruç tutmayanlara oruç muhabbeti, tesettürü olmayanlar tesettür muhabbeti nasip eyle" gibi ifadelerin eklendiği görülmektedir (Özkan).

Bu arada, yaygın eğitim işlevi de olan Diyanet İşleri Başkanlığı (DİB), din görevlilerinin, zararlı alışkanlıklardan sağlığa, sağlıktan eğitime kadar hemen her konuda buldukları yöredeki ailelere yardımcı olacağı "aile imamlığı" ile çocuk ve gençleri camiye alıştırmaya projesi başlatmıştır. DİB ayrıca, 2012 bütçe tasarısında çocuk kulüpleriyle iletişime geçmeyi

ve kadına karşı şiddetin önlenmesi için eğitim vermeyi planlamış; Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ile 26 Ekim 2011'de aile yapısının ve değerlerinin korunması, gelecek nesillere sağlıklı biçimde aktarılması için ailenin güçlendirilmesi protokolünü imzalamıştır. Son olarak DİB, kaçak din kurslarında öğrenim görmüş 1000 mollaı ücretli imam olarak istihdam etmeye karar vermiştir.

c)Yükseköğretim

650 sayılı KHK ile Danıştay'ın iptal ettiği sağlıkçıların tam gün çalışması uygulaması işlerlik kazanıyor. Bu KHK sonrasında tıp fakülteleri profesörlerinin önemli bir bölümü fakültelerinden ayrılıyor. YÖK Başkanı Özcan, görev süresinin son günlerinde, Danıştay kararlarına karşın, imam hatip öğrencilerinin yükseköğretimde her alanda okuyabilmelerini sağlayacak katsayı değişikliğini gerçekleştirmiştir. Özcan'ın dönemi bittiğinde Cumhurbaşkanı, cemaatçi olduğu bilinen Gökhan Çetinsaya'yı YÖK başkanlığına getirmiştir. Bu yeni başkan işe, "Dünyayla rekabet edecek yeni bir sistem inşa edeceğim" sözüyle başlamıştır.

d) Bilim

Genel seçimlerden üç gün önce, 8 Haziran 2011 tarih ve 635 sayılı KHK ile TÜBİTAK ve TÜBA, Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı'na bağlanıp (m. 33) bu iki bilim kurumunun özerkliğine darbe vurulurken bilimin, siyasetin dolayısıyla piyasanın güdümüne bırakılarak piyasalaştırılmasının yolu açılmıştır. 27 Ağustos 2011 tarih ve 651 sayılı KHK ise, TÜBİTAK ile TÜBA'yı tamamen AKP'lileştirecek bir düzen getirmiştir. Örneğin kendi üyesini kendi seçebilen TÜBA yerine, Bakanlar Kurulu ile YÖK'ün 100'er üye belirleyeceği ve bu 200 üyenin de 100 üye seçeceği bir TÜBA oluşturulmuştur. TÜBA Genel Kurulu'nun seçtiği aday yerine, Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanı'nın belirlediği kişi TÜBA başkanı olacaktır. Bu KHK'ye gelen tepkiler üzerine, 2 Kasım 2011 günü çıkarılan bir başka KHK ile Bakanlar Kurulu yerine TÜBİTAK'ın 100 üye belirlemesi ve bakanın TÜBA başkanının ataması yerine de Başbakan'ın, TÜBA'nın göstereceği üç adaydan birini, başkan ataması uygulaması getirilmiştir.

AKP'li Yılların Değerlendirilmesi

AKP iktidara geldiğinde, bir "Acil Eylem Planı" açıklayarak, özel okul açacaklara destek verme; sözleşmeli öğretmen çalıştırma; hantal bakanlığı küçültme; yetkileri yerel yönetimlere devretme ve üniversite sanayi işbirliğini sağlama gibi hedefler belirlemiştir. AKP'nin bu hedeflerin çoğunu gerçekleştirirken hedefini büyüttüğü de anlaşılmaktadır.

AKP'nin, okulöncesi eğitimini yaygınlaştırmaya çalışması ve engelli öğrencilere rehabilitasyon merkezleri açması gibi olumlu uygulamaları bile dinci ve piyasacı bir çerçevede ele aldığı görülmektedir. Okulöncesinde, rehabilitasyon merkezlerinde ve AKP'li belediyelerin düzenlediği yetişkin eğitimi etkinliklerinde türbanlı öğretmenler kullanılmakta ve fırsat buldukça dini bir ortamın yaratılmasına çalışılmaktadır.

AKP'nin uygulamaya başladığı yeni ilköğretim programıyla, girişimci, düşünen, sorgulayan ve araştıran öğrenci yetiştirileceği söylenmektedir. Oysa bakanlığın hazırladığı kaynaklarda çocuklara sorulmasını önerdiği sorularla dini öğretime verilen ağırlık nedeniyle genelde öğrenciyi düşünmeye yöneltmemekte tam tersine belli bir anlayış doğrultusunda koşullanmaktadır. Son yıllarda bakanlık ile kimi kuruluşların işbirliğinde "değerler eğitimi" konusu gündeme getirilmiştir. Ancak bu değerler eğitiminde bile, dini değerler öne çıkarılmaktadır. MEB'in 28-29 Mayıs 2010 günlerinde İstanbul'da düzenlediği Değerler Eğitimi Uluslararası Konferansı'nda da, yerli ve uluslararası katılımcıların ortak vurgusu dini değerler olmuş, çağdaş değerlerden hemen hiç söz edilmemiştir (**Okçabol, 2010c**). Üniversiteye gelen öğrenciler içinde Osmanlı hayranlarının, evrim kuramı karşıtlarının ve cumhuriyeti temel ilkelerini benimsemeyenlerin artması bu tür öğretilerin bir sonucudur.

Seçme sınavlarının yoksulu eleme işlevi, AKP döneminde daha da pekişmiştir. SBS'de, İngilizce dersinden sorular olması öğretmen açığı olan yoksul yörelerdeki çocukları, din bilgisi soruları da Sünni-Hanefi inancında olmayan çocukları dışlayıcı bir

uygulamaya dönüşmüştür. SBS, YGS, LYS yanında, zorunlu öğretimi uzatmak yerine liselerin üç yıldan dört yıla çıkarılması da yoksul ailelerin önüne konmuş bir engel olmuştur. Bu arada yoksul öğrencilerle ilgilenen Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği ve Çağdaş Eğitim Vakfı gibi laik ve demokratik kitle örgütlerinin önemli bir bölümü olur-olmaz bahanelerle yargı kısıkağı altına alınmıştır. Sınavlarla ve paralı eğitimle önü kesilen yoksulun öğrenimine devam etmesi, ancak onun cemaatlerin okuluna, yurduna ve dersanelerine gitmesiyle mümkün hale getirilmiştir.

AB Müktesebatına Uyum Programı çerçevesinden MEB'in eşgüdümünde hazırlanan Hayat Boyu Öğrenme Strateji Belgesi, 5 Haziran 2009 tarihinde Yüksek Planlama Kurulu tarafından imzalanarak yürürlüğe girmiştir (MEB, 2009). Bu belgenin sonuç kısmında belirtildiği üzere amaç, bireyin "yalnız bir alanda değil, belki birkaç alanda yeterli duruma gelmesi" ve dolayısıyla bireye, "iş yönüyle yeni kapıların" açılmasıdır; yetişkin eğitiminin, (yetişkinin değil de) piyasanın gereksinimlerine göre düzenlenmesidir. Bu amaçta, laik, demokratik ve sosyal hukuk devleti olan Türkiye'de, örgün eğitim ve yaygın eğitim konusunda anayasanın ve yasaların belirlediği ilkelere uyma amacı bulunmamaktadır. 652 sayılı KHK ile Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü'nün oluşturulmasının amacı yetişkinin piyasanın gereksinimleri doğrultusunda öğretimden geçmesidir. Bu amaç içinde yetişkinlerin katılımcı demokratik yurttaş olması ve sosyal gelişmelerine destek olunması gibi amaçlar yoktur. Yetişkinlerin sosyal gelişimi DİB'in etkinlikleriyle sınırlandırılmıştır. DİB aracılığıyla erkeğin istediğini yapmayan kadının yataktan kovulmasına ve de hatta dövülmesine inanların kadına şiddet konusunda eğitim vermeye kalkışması durumun ne noktalara geldiğinin göstergesidir.

AKP'leşen YÖK, türban yanlısı/AKP yandaş kişilerin rektör/dekan olmalarını sağlayıp yasal olarak var olsa da, türban yasağını fiilen sona erdirmiştir. Yükseköğretimde serbest olan türban şimdi ilk ve ortaöğretime girmektedir. YÖK'ün yeni başkanının "rekabetçi üniversite" söylemi, BS bağlamında bilinen ve yaygın olan bir söylemdir. Bu rekabetçi

söylem, YÖK'ün 10 Mart 2011 günü yayımladığı "Yükseköğretimin Yeniden Yapılanmasına Dair Açıklama"yla, Cumhurbaşkanı'nın YÖK'ün 27-29 Mayıs 2011 tarihlerinde düzenlediği "Uluslararası Yükseköğretim Kongresi: Yeni Yönelişler ve Sorunlar" toplantısında yaptığı konuşmayla, 652 sayılı KHK'nin rekabetçi öğrenci yetiştirme amacıyla da örtüşen bir söylemdir. Bu söylem, yükseköğretimin, mütevellî heyetlerin yönetimine bırakılarak piyasalaşması, ticari şirkete dönüşmesi ve performans değerlendirmelerine dayalı esnek istihdam geçmesini sağlayacak yasa değişikliğinin habercisi olan bir söylemdir.

AKP'nin gerçekleştirdiği 17. ve 18. milli eğitim şuraları (ilki, 13-17 Kasım 2006 ve ikincisi 1-5 Kasım 2010), eğitim tarihinin en gerici kararlarının alındığı şuraları olmuştur (Okçabol, 2007b; Okçabol, 2011b). 17'inci şurada Kuran'ı Kerim dersinin ortaöğretimde okutulması, DKAB dersinin ders saatlerinin artırılması gibi öneriler yapılmış, bakan, ücretli öğretmenlerin kadroya alınması önerisi üzerine, "Ücretli öğretmenleri kadroya alırsak özel okullar öğretmen bulamaz" (Okçabol, 2007b) diyebilmiştir. 18. Milli Eğitim Şurası'nda alınan kararların bir bölümü de şöyledir: "Değerler eğitimi konusunda önemli bir işlev gören 'din kültürü ve ahlak bilgisi' dersi ... tüm öğretim kurumlarında daha etkin olarak okutulmalıdır. Seçmeli din eğitimi verilebilmesi için düzenlemeler yapılmalıdır. Zorunlu eğitim öğrencilerin yaş grupları ve bireysel farklılıkları göz önünde bulundurularak; 1 yıl okul öncesi eğitim, 4 yıl temel eğitim, 4 yıl yönlendirme ve ortaöğretime hazırlık eğitimi ve 4 yıl ortaöğretim olmak üzere öğrencilere farklı ortamlarda eğitim almaya fırsat verecek şekilde 13 yıl olarak düzenlenmelidir" (Okçabol, 2011b). Zorunlu eğitime getirilecek bu kesintili yöntem, imam hatip öğretiminin daha erken yaşta başlatılmasına yöneliktir. Bu şuradaki öneriler, laik, bilimsel ve demokratik eğitime aykırı önerilerdir.

Girişimci ve cemaatçi öğrenci yetiştirmeyle işe başlayan AKP, önce MEB'i, 1931 yılında "Darvin" kitabını yayımlayan bakanlıktan, günümüzde evrimi anlatan öğretmenle "Çanakkale Savaşları gökten inen yeşil cüppelilerce kazanılmadı" diyen öğretmene ceza veren bir bakanlığa

dönüştürmüştür. Sonra da, iki ay gibi kısa bir sürede apar-topar çıkardığı KHK'lerle rekabetçi öğrenci yetiştirmeye yönelip MEB ve bilim kurumlarını piyasalaştırıp İslamileştirecek bir yapı oluşturmuştur. Kent merkezlerindeki tarihi okulları satmaya başlayan AKP, ilk ve ortaöğretim okullarını kent dışına taşımayı planlamaktadır. Okulların kent dışına taşınması, eğitimin piyasalaşmasını ve okulların toplumun denetim ve gözetiminden uzaklaştırılarak kolaylıkla cemaatleşmesini sağlayacak bir girişimdir.

MEB, 652 sayılı KHK ile kapatılan Okul İçi Beden Eğitimi, Spor ve İzcilik Dairesi Başkanlığı'nın işleri ile "Evin Okula Yakınlaşması ve Değişen Anne Baba Rollerini" projesini, Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü ile değil de, Din Öğretimi Genel Müdürlüğü aracılığıyla ve de DİB anlayışıyla yürütmeye başlamıştır. 1920 sonlarında Farsça ve Arapça öğretime son veren, yıllar önce Fransızca ve Almanca derslerini programdan çıkarıp bu ders öğretmenlerini 1,5 aylık bir kurs sonunda İngilizce öğretmenine dönüştüren bakanlık, şimdi Arapçayı ilköğretime seçmeli ders olarak koymuştur. DİB'in girişimleri ve MEB'in bu yeni tutumu, temel referansı bilim değil de din olan bir toplum yaratma amacını taşımaktadır.

SONUÇ

2011 yaz aylarında Türkiye Değerler Araştırması'nın ortaya koyduğu bulgular, Türk-İslam ve parasalcı-İslam anlayışının toplumu ne duruma getirdiğinin bir göstergesidir (Esmer, 2011). Toplumun yaklaşık üçte biri, "Bazı kadınlar kocalarının dayak atmasını hak ediyor", beşte üçü, "Kadın her zaman kocasına itaat etmeli ve onun sözünden çıkmamalı" ve dörtte üçü de, "Ailenin reisi erkek olmalı" demektedir. Toplumun yüzde 84'ü eşcinsellerle, yüzde 74'ü AIDS'lilerle, yüzde 68'i nikahsız yaşayan çiftlerle, yüzde 64'ü Tanrı'ya inanmayanlarla ve yüzde 48'i de Hıristiyan olanlarla komşuluk yapmak istememektedir. Toplumun yüzde 79'u, "tek doğru dinin kendi dinleri olduğunu" düşünmektedir! Toplumun yüzde 97'si cehenneme inanmakta, yüzde 87'si oruç tutmakta, yüzde 81'i kendini "dindar" olarak tanımlamaktadır. Toplumda, "plajda mayo giymenin günah olduğunu"

düşünenler yüzde 61'i, "Ramazanda, lokantaların iftara kadar kapalı kalması gerektiğini" düşünler yüzde 70'i ve "bilim ile din çelişirse, her zaman din doğrudur" görüşünde olanlar da, yüzde 77'yi bulmaktadır! Öğretmen yetiştiren eğitim fakültesi öğrencileri içinde bile bir sorunla karşılaştıklarında bilimsel bulgulara değil de inanç kitaplarına başvuracaklarını söyleyenlerin sayısı hızla artmaktadır. Sendikalı öğretmenlerin çoğunluğu, Türk-İslam sentezci sendikalara üyedir. Artık kızlarla erkeklerin ayrı okullarda okuması istenir hale gelmiştir.

KHK'lerin yaşam geçmesiyle, DİB ve MEB'in tutumlarıyla, bu toplumun yarın nasıl bir topluma dönüşeceği bellidir: Gidiş, toplumun Ortaçağ karanlığına sokulması yönündedir. AKP'leşen yargının bu KHK'leri iptal etmesi olasılığı ise yok denecek kadar azdır. Bu günlerde Anayasa değişikliği de gündemdedir. Bu süreçte toplumu Ortaçağ karanlığından korumanın yolu, üniversitelerin, laiklikten, bilimden ve halktan yana olan siyasal partilerin ve tüm eğitilmiş insanların (çeşitli sentezlerle öldürülmek istenen) akla ve aydınlığa sahip çıkmalarından geçmektedir.

KAYNAKLAR

- Abadoğlu, E. , Ersoy, N.** (1996). Yükseköğretim sistemimizdeki kriz ve özelleştirme uygulamaları. ÜÖÜD (der.) 2. Üniversite kurultayı: Bildiriler (333-326). İstanbul: Sarmal Yayınevi.
- Altunya, N.** (2006). Gazi Eğitim Enstitüsü. Ankara: G. Ü: İletişim Fakültesi Basımevi.
- Altunya, N.** (1996). Eğitim-iş deneyimi. Ankara: Üzüm Yayınları.
- Atak, Ö.** (2003). Eğitimde çağı yakalamak. MESS işveren gazetesi, Ağustos, 12.
- Ateş, T.** (2004). Gençlerin öncelikleri, Cumhuriyet Gazetesi, 19 Şubat, s. 3.
- Aybay, R.** (1990). 1402'likler olayı ve üniversite, Öğretim Üyeleri Derneği (der.) Yükseköğretimde sorunlar ve çözümler (227-232). İstanbul: Cem Yayınevi.
- Başgöz, İ.** (1995). Türkiye'nin eğitim çıkmazı ve Atatürk. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları/ 1754.
- Carnegie Forum** (1986). A nation prepared: Teachers for the 21st century. The report of the task force on teaching as a profession. New York: Carnegie Forum on Education and the Economy.

- Cumhuriyet Gazetesi** (2001) 8 Ekim 2001: 4
- DPT** (1983). Beş yıllık kalkınma planı özel iktisat komisyonu raporu: Milli kültür. Ankara: DPT (1920/300).
- Duman, T.** (1991). Türkiye'de orta öğretime öğretmen yetiştirme. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Esmer, Y.** (2011). 2011 Türkiye Değerler Araştırması Sonuçları. <http://www.bahcesehir.edu.tr/habergoster/index/hid/664>, erişim 20 Ekim 2011.
- Eşme, İ.** (2001). Yüksek öğretmen okulları. İstanbul: Bilgi-Başarı Yayın Evi.
- Gazalcı, M.** (2010). AKP'nin eğitimsiz yüzü, Cumhuriyet Gazetesi, 13 Ağustos, s. 9.
- Güvenç, B.; Şaylan, G.; Tekeli, İ.; Turan, Ş.** (1991). Türk İslam sentezi. İstanbul: Sarmal Yayınevi.
- Hatipoğlu, T.** (2000). Türkiye üniversite tarihi. Ankara: Selvi Yayınevi.
- Hyman, H. H.; Payaslıoğlu, A. ve Frey, F. W.** (1958). 'The values of Turkish college youth', The Public Opinion Quarterly, no. 22, Fall, pp. 275-291.
- Ilgaz, D.** (1995). The Village Institute and the Kemalist ideology in the Turkish Republic (Türkiye Cumhuriyeti'nde Köy Enstitüleri ve Kemalist ideoloji). İstanbul: Yayınlanmamış doktora tezi, Boğaziçi Üniversitesi.
- İGM** (2005). Milli eğitimde değişim ve yeni ilköğretim programları, Fevziye Mektepleri Vakfı konferansı: 30 Nisan 2005, İstanbul, yayımlanmamış bildir.
- Kazamias, A. M.** (1967). Exploring the values and attitudes of lise youth, Comparative Education Review, February, vol. 11, no. 1, pp. 22-37.
- Korkut, H.** (2001). Sorgulanan yükseköğretim. Ankara: Nobel Yayınları, Yayın No: 237.
- MEB** (2009). Hayat boyu öğrenme strateji belgesi. www.megep.meb.gov.tr/.../hayatboyu/hayat%20boyu%20ogrenme%20taslak%20strateji%20belgesi%20TR, erişim 11 Mart 2011.
- MEB** (1996). 15. Milli Eğitim Şurası. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- MEB** (1990). XIII. Milli Eğitim Şurası: Yaygın Eğitim: 15-19 Ocak. Ankara: Mesleki ve Teknik Açıköğretim Okulu Matbaası.
- MEB** (1975). Dokuzuncu Milli Eğitim Şurası: 24 Haziran -4 Temmuz 1974. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- MEB** (1939). Birinci Milli Eğitim Şurası. Ankara: Maarif Vekaleti yayını.
- Milliyet Gazetesi** (2000) 15 Ağustos 2000
- Okçabol, R.** (2011a). YÖK ve Bologna süreci, N. E. Önal (der.) Bologna Süreci Sorgulanıyor (11-39). İstanbul: Kahan Matbaacılık.
- Okçabol** (2011b). Milli eğitim şurası (I, II, III, IV, V). <http://haber.sol.org.tr/yazarlar/rifat-okcabol>, 7, 14, 28 Ocak; 4, 11 Şubat 2011.
- Okçabol** (2010a). Bir "ilmi" toplantı! <http://haber.sol.org.tr/yazarlar/rifat-okcabol>, 7 Mayıs 2010.
- Okçabol** (2010b). TÜBA'nın bilimselliği. <http://haber.sol.org.tr/yazarlar/rifat-okcabol>, 22 ve 29 Ekim 2010.
- Okçabol** (2010c). Değerler eğitimi. <http://haber.sol.org.tr/yazarlar/rifat-okcabol>, 4 ve 11 Haziran 2010.
- Okçabol** (2007a). Yükseköğretim sistemimiz. Ankara: Ütopya yayınevi.
- Okçabol** (2007b). 17. milli eğitim şurası, Yeniden İmece, 14, Şubat, 27-30.
- Okçabol** (2006). Halk eğitimi (yetişkin eğitimi). Ankara: Ütopya yayınevi.
- Okçabol** (2005a). Öğretmen yetiştirme sistemimiz. Ankara: Ütopya yayınevi.
- Okçabol** (2005b). Türkiye eğitim sistemi. Ankara: Ütopya yayınevi.
- Onat, S.** (derleyen) (1968). Üniversite olayları ve Demirel. Ankara: Sega Yayınları.
- Ozankaya, Ö.** (1995). Cumhuriyet çınarı. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Öcal, M.** (1996). 15. Milli eğitim şurası ve okullarımızda din eğitimi. İstanbul: Türkiye Gönüllü Teşekkülleri Vakfı yayını.
- Özkan, H.** (hazırlayan) (ty). Münacaat cüzü: Yasin-i Şerif-Şifa Dualar, ilaveli yeni baskı. İstanbul: Ensari Yayınevi.
- SUNY** (2004). Biography of Kemal Gürüz, <http://www.suny.edu/sunynews/News.cfm?filename=2004-12-01KemalGuruzBio.htm>, erişim 8 Temmuz 2010.
- Tezbaşaran, A.** (2005). Yeni program ve ölçme değerlendirme, I. Uluslararası Seminer: Avrupa Birliği Yolunda Yeni Türk Eğitim Sistemi: 24-25 Eylül, Prens Oteli, İstanbul, yayımlanmamış bildiri.
- TÖS** (1968). Devrimci eğitim şurası: 4-8 Eylül 1968. Ankara. TÖS yayını.
- TÜBA** (2010). Türkiye Bilimler Akademisi bilim raporu 2009. http://www.tuba.gov.tr/userfiles/file/files_tr/haberler/TUBA%20Bilim%20Raporu%20web.pdf, erişim 13 Eylül 2010.
- Widmann, H.** (1981). Atatürk üniversite reformu. A. Kazancıgil ve S. Bozkır (çev.) (özgün baskı, 1973). İstanbul: İstanbul Matbaası.
- YÖK** (1985). Türkiye'de anarşi ve terörün sebepleri ve hedefleri. Ankara: Hizmete Özel YÖK Yayını.
- YÖK** (1991). Türk yükseköğretiminde on yıl (1891-1991): 1981 reformu ve sonuçları. Ankara: YÖK Yayını.
- YÖK** (2006). Türkiye'nin yükseköğretim stratejisi. <http://eua.cu.edu.tr/files/turkiyeninyuksekogretimstratejisi.pdf>, erişim 8 Temmuz 2010.
- YÖK** (2010). Yükseköğretimde yeniden yapılanma: 66 soruda Bolonya Süreci uygulamaları. <http://www.yok.gov.tr/files/aa47b53c5284fbbbe5d597211c0b088d.pdf>, erişim 15 Temmuz.